СПАСЕНИЕ

„Аз спасих дома си и дори някои мебели“ — с тези думи генерал дьо Гол направил равносметка на своята дейност през време на войната и веднага след нейното завършване. Третият том на неговите „Военни мемоари“, в който разказва за събитията от края на 1944 и до началото на 1946 г., се нарича „Спасение“. Да видим какво и как той е спасявал. Може би думата „спасение“ в своето точно значение е най-близко до външната политика на Дьо Гол. Мнозина смятат, че именно в тази област е имал най-голям успех. Външната политика наистина е заемала първостепенно място в дейността на Дьо Гол като шеф на временното правителство. Що се отнася до нейните резултати, невъзможно е те да бъдат характеризирани с една дума. Безспорно е едно: и след освобождението на Париж Дьо Гол продължавал да води упорита борба за укрепване престижа на Франция, за нейните интереси, за възвръщането на ранга ѝ на велика държава. Но засега това било още много далеч.

През есента на 1944 г. в Думбартън-Окс представители на четирите велики държави се съвещавали по въпроса за създаване на бъдещата ООН. Франция не присъствувала на това съвещание. В Лондон вече втора година заседавала Европейска консултативна комисия на САЩ, Англия и СССР, също без участието на Франция. В това време ръководителите на трите велики държави почти непрекъснато водели преговори помежду си лично, с послания или чрез дипломатическите канали. Те дори не информирали Франция за тях. Това било естествена последица от разгрома през 1940 година. Дьо Гол обаче не преставал жестоко да се измъчва за тази непълноценност на Франция и като начало решил да се включи по някакъв начин в преговорите на великите държави, още повече, че на 23 октомври възникнала първоначалната реална основа за това: пра-

вителствата на СССР, САЩ и Великобритания официално признали временното правителство на Дьо Гол. Що се отнася до Съветския съюз, нямало нищо особено ново — и по-рано Москва признавала фактически правителството на Дьо Гол. Другояче стоял въпросът със САЩ: те взели курс на определен отказ от своята по-раншна политика. Дьо Гол се отнесъл с подчертано равнодушие към „закъснялото" признание, защото то било още много далеч от това, към което се стремял. На 25 октомври на пресконференция го запитали какво мисли за признаването. Дьо Гол отговорил студено: „Френското правителство е удовлетворено от това, че благоволиха да го нарекат с неговото собствено име."

Външнополитическите замисли на Дьо Гол били твърде обширни. Преди всичко трябвало да се реши проблемът за германската опасност, като рязко се отслаби и даже се раздроби на части Германия. А в перспектива той виждал Франция в центъра на новото устройство на Европа. „След ужасните страдания, преживени от нея в продължение на 30 години — пишел Дьо Гол, — и след огромните промени, които станаха в света, Европа би могла да получи равновесие и мир само при условие, че се обединят славяни, германци, гали и латини." Той се стремял „към обединение на Европа чрез създаване на асоциация от нейните народи от Исландия до Истанбул и от Гибралтар до Урал". И тук както винаги външнополитическите възгледи на Дьо Гол се определят от историята и географията.

Трябвало обаче да се започне от малкото. На 30 октомври Дьо Гол поканил в Париж Чърчил. Едновременно била изпратена покана и на Рузвелт, но тя не била приета. На 10 ноември Чърчил заедно с Идън пристигнал в Париж. Още веднага в кабинета на Дьо Гол на ул. „Сен Доминик" започнали преговори.

Дьо Гол поставил преди всичко въпроса за снабдяване на френската армия с оръжие. Англичаните не обещали нищо съществено. Те се отклонили и от конкретни разговори по въпроса за отделяне на Франция окупационни зони в Германия и за бъдещето на Рурската, Рейнската и Саарската област, които Дьо Гол искал да отдели от Германия. Чърчил заел уклончива позиция и по отношение на Сирия и Ливан, където френско-английските търкания не преставали. Затова пък предложил незабавно да се започнат преговори за френско-английски съюз.

Дьо Гол по принцип се съгласил веднага, но започнал разговор за съдържанието на този съюз. Той изтъкнал, че Франция и дори Англия ще излязат от войната изтощени, затова те трябва да действуват в тясно единство при решаването на проблемите на утрешния ден. Това би им дало възможност да играят решаваща роля в тази работа, като се има предвид съперничеството на Америка и Русия. Много малки страни биха се обединили около френско-английския съюз, за да противостоят на двата гиганта. Само на такава основа, според Дьо Гол, френско-английският договор би имал смисъл. Но Чърчил дал веднага да се разбере, че заради съюз с Франция той в никакъв случай не ще се съгласи да отслаби тесните си връзки със САЩ. Отново прозвучал старият мотив за „морските простори". „По-добре е да се убеждават по-силните, отколкото да се отива против тях" — казал Чърчил. Да действува съвместно с Франция засега той не искал и предложил на Дьо Гол да се изчакат по-добри времена. „А дотогава — заключил той — предоставете на мене да действувам." Преговорите завършили безрезултатно.

В Париж Чърчил присъствувал заедно с Дьо Гол на „Шанз-Елизе" по време на военния парад по случай 28-та годишнина на победоносния край на Първата световна война. Мъжественият вид на френските войници му направил добро впечатление. Тълпата горещо приветствувала британския премиер, облечен във военна униформа на генерал от авиацията. Той отговарял приветливо със своя знаменит жест, вдигайки двата си пръста във формата на буквата „V" — знак на победата. А по време на особено шумния възторг на тълпата Дьо Гол подигравателно и злобно прошепнал на ухото на стоящия до него министър: „Невероятно, но послушайте! Идиоти! Те приветствуват този шмекер!"

...Никъде тъй болезнено и остро не усещал Дьо Гол своите неуспехи, както в областта на външната политика, защото това била сферата, която чувствувал особено близко до сърцето си. В последна сметка всички вътрешни проблеми на Франция се свеждали за него до въпроса за нейното величие, т. е. до нейното международно влияние и престиж. При решаването на какъвто и да било проблем той изхождал от интересите за укрепване на международните позиции на Франция. Както никой друг остро усещал изолацията на Франция, особено сега,

когато най-сетне се появила под нозете му френска земя. Уви, това само засилвало усещането за непълноценността на оглавяваната от него Франция. По-рано ограничеността на френските ресурси изглеждала естествена. От само себе си се разбирало, че освобождението на френската територия изведнъж ще даде недостигаща сила... Но засега се появили само нови сложни проблеми, а слабостта на Франция както никога порано се хвърляла в очите на всички. Разбира се, Дьо Гол можел сега да покаже милионна армия, но откъде да вземе за нея техника и въоръжение? САЩ и Англия отклонявали молбите на Дьо Гол. Икономическата разруха заставяла да се протяга ръка за помощ. Неустойчиво, неопределено оставало и вътрешното положение. САЩ и Англия и не мислели да върнат на Франция позициите на велика държава. Не ѝ оставало нищо друго, освен да чака и да се надява на бъдещето. Но както веднъж забелязал Дьо Гол, „бъдещето се протака дълго". Човекът на действието, какъвто го бе обрисувал Дьо Гол още в книгата си „Върху острието на шпагата", ще загине, ако е пасивен, ако бездействува.

В каква посока да действува, къде да търси поддръжка? Историята и географията, постоянните наставници на Дьо Гол, в един глас му подсказвали, че пътят към възраждане величието на Франция минава през Москва. Но това означавало, че отново трябва да търси подкрепа в свят, който му бил чужд по социалната си природа. А и съвсем наскоро епископът на Рен, монсеньор Рок, глава на църквата в Бретан, направо му казал, че католическите прелати са обезпокоени от неговата близост с комунистите. Всемогъщи хора на деловия свят също тъй давали да се разбере, че само в безпощадна борба с комунизма той може да получи тяхната подкрепа. Отново Дьо Гол усещал „духа на Виши", виждал неизкоренимата склонност на хората от родната му социална среда прибързано да жертвуват националните интереси при най-малък намек на заплаха на техните класови позиции. Дори позорният крах на Виши на нищо не ги бил научил. Отново трябвало да се прави онова, което по своя психологически характер приличало на избора, смело направен от него на 18 юни 1940 г. Историята беше потвърдила неговата правота. Тя ще го оправдае и занапред, когато ще докаже, че в Кремъл може да намери опора за възраждане на величието на Франция. И той така решил.

Генерал дьо Гол пише в мемоарите си, че се надявал „да възобнови по някакъв начин френско-руската солидарност, която, колкото и често да я изопачавали и предавали, все пак продължавала да отговаря на естествения ред на нещата както от гледище на германската заплаха, така и в светлината на англосаксонските стремежи към хегемония. „Аз дори мислех за проект на пакт, по силата на който Франция и Русия биха се задължили да действуват заедно, ако след време Германия отново би започнала да ни заплашва. Разбира се, такава заплаха не би могла да се появи в близко бъдеще. Обаче сключването на френско-руски договор би могло да ни помогне веднага да започнем да участвуваме в уреждането на европейските работи."

Още от самото начало Дьо Гол решил, че не може и дума да става за някаква едностранна ориентация. Главното е да запази пълна независимост на своята политика по отношение на който и да е партньор, особено ако този партньор е твърде силен. Генералът смятал външнополитическата независимост за по-важен фактор на политиката на величие, отколкото дори броя на дивизиите, количеството на разтопената стомана или сумата на валутните запаси. Своята независима ориентация Дьо Гол сметнал за необходимо да потвърди публично, изказвайки се на 22 ноември на заседанието на консултативната асамблея. Плодотворното единство на Европа, казал той, трябва да се ориентира едновременно към три полюса: Москва, Лондон и Париж.

По това време въпросът за отиването му в Москва бил вече съгласуван по дипломатическите канали. Съветското правителство се отзовало на желанието на Дьо Гол и му отправило официална покана. Нещо повече, в началото на ноември то показало доброжелателното си отношение към Франция, като настояло за включване на неин представител в Европейската консултативна комисия.

На 24 ноември Дьо Гол, придружен от министъра на външните работи Бидо, генерал Жюен, Палевски и Дежан, заминал за Съветския съюз. След престой в Кайро и Техеран на 26 ноември пристигнал в Баку, където бил официално посрещнат от съветските власти. На генерала били оказани подобаващи военни почести. Приемайки рапорта на почетния караул и обхождайки строя, Дьо Гол се възхитил от вида на съветските

бойци. За двете седмици, прекарани в СССР, на Дьо Гол били показани много неща. Видял трагичното величие на развалините на Сталинград и прелестта на прославения руски балет, мощни производствени предприятия и научни институти, необятните руски простори и приказната архитектура на Кремъл. Но най-силно впечатление му направили войниците. Той се възхищавал от тяхната подготовка, здраве, спокойно мъжество, грижливо описвайки по-късно външния вид на поделенията, поставени на почетен караул за среща на френския гост. В думите му се чувствува и възхищение, и завист, когато развълнувано заключава: „Да, това беше тя — вечната руска армия."

Във впечатленията му от посещението на съветската страна, в съжденията и оценките както винаги са се проявили особеностите на неговия светоглед. Макар и да признавал, че Октомврийската революция и съветската власт са създали нова, могъща Русия, той я възприемал като древната свята матушка Рус. В неговата представа се срещали вечната Франция и вечната Русия, вън от идеологии и социални различия. Разбира се, този подход бил много далеч от научното разбиране на положението. Но оставяйки в онзи момент на заден план противоположността на обществено-политическия строй на тези страни, не улеснявал ли той именно така създаването на условия за сътрудничество между Франция и СССР?

На 2 декември френската делегация пристигнала с влак в Москва и същия ден Сталин приел Дьо Гол. Генералът вече имал голям опит от преговорите с такива крупни политически дейци като Чърчил и Рузвелт. Сега се срещнал с още един, при това с най-своеобразния представител на великата тройка. Дьо Гол отдавна владеел изкуството на крайно отговорния диалог. Той смятал, че трябва да се говори колкото може по-малко и че мълчанието дава по-големи психологически предимства, отколкото многословието. Обикновено Дьо Гол давал на партньора си възможност да говори, а сам се изказвал доста сдържано в пресметнат от по-рано момент, когато думите придобиват особена тежест и значимост. Но в дадения случай се оказало, че Сталин в още по-голяма степен притежава изкуството на непроницаемо мълчание. Протоколните записи на беседите свидетелствуват, че Дьо Гол този път говори значително повече от своя събеседник.

„В продължение приблизително на 15 часа, колкото траяха общо моите преговори със Сталин — пише Дьо Гол, — аз разбрах същноста на неговата политика, грандиозна и потайна. Комунист, облечен в маршалски мундир..., той се опитваше да ме забърка. Но чувствата, които го обземаха, бяха тъй силни, че често избликваха навън с някакво мрачно очарование."

Увереността на Дьо Гол, че е разбрал същността на политиката на Сталин, не изглежда чак толкова безспорна. Във всеки случай той я разбрал доста своеобразно. Безусловно вярно обаче е почувствувал и оценил колко твърдо Сталин защищавал държавните интереси на Съветския съюз.

На преговорите в Москва Дьо Гол преди всичко поставил въпроса за сключване на френско-съветски договор. Мислите му за пагубните последици за Франция от липсата на съюз със СССР, за това, че двете страни имат общи интереси в Европа, срещнали пълно разбиране от страна на Сталин. Дори текстът на проектодоговорите, които си разменили страните, се оказал твърде сходен. В резултат въпросът за съюзния договор веднага бил съгласуван. Но в разгара на преговорите Чърчил неочаквано отправил телеграма до Сталин с предложение да сключат тристранен договор за съюз между СССР, Англия и Франция. Дьо Гол изведнъж отгатнал маневрите на своя британски приятел, който се боял от прекалената независимост на Франция, и категорично отклонил предложението на Чърчил. Сталин, който отначало не възразявал срещу това предложение, се съгласил с Дьо Гол.

Най-гореща заинтересованост французите проявили по въпроса за Германия: техният стремеж завинаги да направят невъзможна германската агресия съвпадал с намеренията на съветската страна. Разкрили се обаче различия в методите. Съветският съюз смятал за необходимо да се осъществи пълна демилитаризация на Германия и докрай да се изкоренят фашизмът и милитаризмът. А Дьо Гол настоявал главно да се отделят от Германия Рур, Рейнската и Саарската област, да се предаде на Франция левият бряг на Рейн и единната германска държава да се превърне във федерална система от отделни малки държави. Сталин, без да се впуска в дискусия по същество, заявил, че тези въпроси е невъзможно да се решат без участието на САЩ и Англия, и Дьо Гол трябвал да се съгласи с това.

Пречка обаче се оказал въпросът за Полша. По това време съществувало полско емигрантско правителство в Лондон, което заемало антисъветска позиция, и Полски комитет за национално освобождение, създаден от патриотите в самата освободена Полша. Сталин предложил на Дьо Гол да признае този комитет и по този начин да помогне за създаването на приятелска на Съветския съюз Полша. Тъй като съветската страна се отнесла съчувствено по въпроса за договора, естествено било да се очаква взаимен жест на добра воля. Дьо Гол заявил, че той не може да признае Люблинския комитет, защото полското правителство трябва да бъде създадено само чрез избори след освобождението на страната. С други думи, Дьо Гол заел по отношение на Полша абсолютно същата позиция, каквато Рузвелт заемал по отношение на него самия, отказвайки да го признае, което било предизвикало законното негодуване на Дьо Гол. В резултат съгласуваният вече френско-съветски договор се оказал пред заплахата да не бъде сключен.

А времето течало. Настъпил 9 декември, на другия ден французите трябвало да отпътуват, а преговорите заседнали на мъртва точка. Вечерта Сталин дал вечеря в чест на Дьо Гол. Описанието на тази историческа вечеря се намира в много книги. Присъствували около сто души: тук били ръководителите на комунистическата партия и съветското правителство и известни съветски военачалници. Сред французите се намирали и офицери от френския авиационен полк „Нормандия", който се бил сражавал заедно със съветските въоръжени сили на съветско-германския фронт. В своите мемоари Дьо Гол също отделя голямо място на тази вечеря, като разказва за 30-те тоста, които произнесъл Сталин. Но въпреки великолепната вечеря и гостоприемството на домакините настроението на генерал дьо Гол било крайно тягостно. Той упорито не искал да признае Полския комитет за освобождение, а това правело невъзможно подписването на френско-съветския пакт. Следователно така не получавал и опора за провеждане на независима политика, за връщането на Франция на висотата на велика държава. А как ще се отрази това на вътрешнополитическото положение? На един от сътрудниците на френското посолство той мрачно признал: „Това ще бъде поражение за мене, и то твърде голямо." Но в дъното на душата си Дьо Гол продължавал да се надява. Нали и Съветският съюз е също заинте-

ресуван от една независима и влиятелна Франция като отпор на англосаксонските държави.

В полунощ Дьо Гол се сбогувал със Сталин и заедно с Бидо отишъл във френското посолство. В Кремъл останали Морис Дежан и Роже Гаро. Те продължили преговорите. Дьо Гол чакал в посолството. Най-сетне в два часа през нощта се явил Дежан и съобщил, че е предложен компромис: русите да бъдат удовлетворени с обикновена размяна на представители между Париж и Люблин. В четири часа сутринта Дьо Гол се върнал в Кремъл и договорът за съюз и взаимна помощ бил тържествено подписан. Сталин предложил да се отпразнува това и мигновено масите били отново сложени. Сталин дигнал чаша за Франция. Дьо Гол писал в мемоарите си, че Сталин му казал: „Вие здраво се държахте. На добър час! Обичам да имам работа с човек, който знае какво иска, дори ако неговите възгледи не съвпадат с моите." Дьо Гол искал да покани Сталин във Франция: „Ще дойдете ли да ни навестите в Париж?" Сталин отговорил: „Как да го направя? Та аз вече съм стар. Скоро ще умра."

...Франция възторжено приветствувала сключването на френско-съветския договор. Горещо го одобрили и всички вестници. Консултативната асамблея единодушно го оценила като голям успех на Франция. Дьо Гол излязъл на 21 декември на заседанието на асамблеята със специална реч, в която посочил огромното значение на договора. „Ако Франция и Русия бъдат обединени — казал той, — ще бъдат силни, а ако бъдат разединени — ще се намират в опасност. Наистина това е несъмнено условие от гледище на географското положение, опита и здравия смисъл." Дьо Гол заявил, че ролята на Съветския съюз във войната, неговото отношение към Франция „издигнали на висока степен вековното чувство на симпатия, което ние, французите, винаги сме изпитвали към руския народ".

Московският договор от 10 декември 1944 г. заел изключително важно място в историята на френската външна политика. Бьов-Мери, директор на вестник „Монд", писал покъсно: „Този първи дипломатически акт на Франция, свидетелствуващ за нейната независимост, би могъл да служи за отправна точка на нова политика, разбира се, не на политика на колебания и шантаж, а на равновесие и мъдрост."

Най-големият френски специалист по външната политика

Алфред Гросер така характеризирал политиката на Дьо Гол в края на 1944 г.: „Три основни причини доведоха до възобновяване на съюза с Москва. На първо място страхът пред Германия, шест пъти спомената в текста на договора, сключен по-скоро с Русия, отколкото със Съветския съюз, тъй като за генерала ставаше дума за класическия и традиционен съюз, който съществуваше някога между Третата република и руския цар. После тук се прояви стремеж да се затвърди независимостта по отношение на англо-американците. Най-сетне — от съображения на вътрешната политика. Каквото и да се говори в мемоарите на Дьо Гол, невъзможно е да не се види, че договорът с Москва беше средство да се запази единството на Франция за нейното възстановяване."

Сключването на московския договор затвърдило авторитета на Дьо Гол. Той сам не без отсенка на известно учудване отбелязал „всеобщия радостен подем" по този повод. Демократичната общественост на Франция виждала в договора много повече от онова, което свързвал с него Дьо Гол. Ако той го смятал само като възраждане на стария френско-руски съюз, левите кръгове намирали в него възможност за сериозно изменение на самия характер на френската външна политика, за нейното превръщане от оръдие на империалистическите интереси в демократична и прогресивна политика. Изхождайки само от своите исторически концепции, Дьо Гол направил фактически повече от това, което искал да направи. Друг е въпросът, че тези нови перспективи, открити от френско-съветския договор, се оказали после зачеркнати от антикомунистическите тенденции на френските управляващи кръгове. Но и дотогава, докато договорът не изгубил поради това в значителна степен своята стойност, той дал на Франция много. Именно сключването на съюза със СССР осигурило възвръщането на Франция правата на велика държава. Това било постигнато благодарение на съветската поддръжка, с която не можели да не се съобразяват и англосаксонските държави. Наскоро след това на конференцията на ръководителите на трите велики държави в Ялта решили да отделят за Франция окупационна зона в Германия и да я включат в Съюзния контролен съвет наравно със СССР, САЩ и Англия. Освен това тя получила едно от петте места на постоянните членове на Съвета за сигурност при ООН. На Потсдамската конференция

през лятото на 1945 г. Франция била включена заедно с трите други велики държави в Съвета на министрите на външните работи, който трябвало да решава проблемите на мирното уреждане на света. Това сензационно възстановяване правата на една разгромена страна с нейното доста незначително участие във войната, и то на заключителния етап, предизвикало учудване. Твърде характерен е един епизод по време на подписването на акта за безусловна капитулация на германските въоръжени сили. Когато в залата, където се състояла тази историческа церемония, въвели представителите на германската армия, фелдмаршал Кайтел, когато видял на масата на победителите френския генерал Дьолатр, възкликнал: „Как? И французите ли?"

По такъв начин възвръщането на Франция ранга на велика държава, постигнато до голяма степен благодарение на френско-съветския договор, представлявало нещо много значително. Ето защо независимо от различните странични субективни намерения на Дьо Гол той донесъл от Москва великолепен подарък на Франция. Като сключил договор със СССР, Дьо Гол пак служел на делото на националните интереси на Франция. Той се издигнал на равнището на голям политически деец, способен интуитивно да намира перспективни дипломатически решения.

Но странно нещо, пак същият този тъй да се каже „исторически" метод на вземане решения, като се имат предвид исканията. Изхождайки само от своите исторически концепции, Дьо Гол тръгвал към съвършено нереалистични действия във външната политика. Така се случило с политиката му по германския въпрос. Дьо Гол поискал отделянето от Германия и присъединяването към Франция на територии на левия бряг на Рейн, за да осигури по пози начин безопасността на френските граници. Това искане било явно копие на политиката на „естествените граници", въведена още от Анри IV и Ришельо. При това опитът от войната, когато бяха форсирани всички големи реки на Европа с изключение на Волга, показа, че при съвременната техника този метод на осигуряване на френската безопасност отдавна е остарял. Той изглеждал особено странен за човека, който в навечерието на войната в книгата си. „За професионалната армия" толкова дълбоко и прозорливо бил разкрил значението на техническия прогрес за военното дело.

Дори по-ранните негови работи, в които той правилно посочва, че не отбранителните линии, а маневрените боеви действия ще осигурят безопасността на Франция, поставяли под въпрос неговата политика по отношение на Германия в момента на завършването на Втората световна война.

За осигуряване безопасността на Франция Дьо Гол искал също разкъсването на Германия, превръщането ѝ в система от полунезависими страни, „нейната федерализация". А при това през 1870 г. Франция била разгромена не от единната, а от разединената „федерална" Германия. Най-сетне неговата политика по германския въпрос се отличавала с липса на елементарен реализъм, защото заставал едновременно против трите останали велики държави. Затова тя и нямала изгледи за успех.

Дьо Гол оказвал натиск върху своите партньори. Първата половина на 1945 г. е отбелязана с малки дипломатически скандали, които устройвал Дьо Гол, явно надценявайки ползата от тях. Например той заел поза на обиден във връзка с конференциите в Ялта и Потсдам, където не го били поканили, тъй като „клубът на голямата тройка" се бил образувал от по-рано. Макар че решенията на двете конференции съдържали много изгодни за Франция моменти, Дьо Гол всеки път заявявал, че не се смята обвързан с тези решения. Против присъствието на Дьо Гол в „клуба на великите" се обявил Рузвелт, върху чиято глава се излял гневът на генерала. Когато американският президент се връщал от Крим, той предложил на Дьо Гол среща в Алжир. В отговор Дьо Гол заявил, че „няма да може да го приеме" и се отказал от срещата. Това предизвикало сериозно недоволство във Франция. Що се отнася до Рузвелт, той, вземайки думата в конгреса, нарекъл Дьо Гол „примадона, която заради каприза си на кинозвезда е пренебрегнала една полезна среща".

Много по-сериозни конфликти се появили по това време, както винаги, между Дьо Гол и Чърчил. Ябълка на раздора, както и по-рано, били Сирия и Ливан. Населението на тези страни започнало въоръжена борба против французите, които отдавна се били обявили за независимостта им, но не си отивали от Близкия изток. В конфликта се намесили англичаните. Чърчил представил на Дьо Гол ултиматум, с който искал прекратяване на военните действия и предаване контрола над тези

страни на Англия. Дьо Гол бил принуден да се подчини, но заявил на 4 юни на британския посланик: „В сегашния момент, аз признавам това, ние не сме в състояние да воюваме с вас. Но вие тежко оскърбихте Франция и предадохте Запада. Това не може да бъде забравено."

При това конфликтите със САЩ и Англия все повече противоречали на основната насока на външната политика на Франция. Тази политика започнала да се изменя под влияние на растящата икономическа зависимост на обеднялата Франция от забогателите Съединени щати. От 1942 г. американците били започнали да доставят на Франция оръжие. През февруари 1945 г. бил сключен договор за помощ на Франция по системата „лендлиз". През август 1945 г. Дьо Гол заминал за САЩ да иска поредната дажба помощ. Сега го посрещнал новият президент Хари Труман, който според преценката на Дьо Гол бил „далеч от широките идеи на идеализма, които развивал неговият знаменит предшественик". Бившият търговец наистина се оказал крайно практичен. Той обещал на Дьо Гол заем от 650 милиона долара, съгласил се да не пречи на възстановяването на френското влияние в Индокитай, обещал нещо в Германия. Като допълнение на всичко подарил на Дьо Гол отличен самолет ДС—4 (Рузвелт преди това му бил подарил автомобил) и го наградил с орден „За заслуга". Щедростта на Труман се обяснявала просто: той се нуждаел от поддръжката на Дьо Гол за провеждането на антикомунистически курс, за разпадането на антихитлеристката коалиция, за подготовката на „студената война". А Дьо Гол бил склонен към това.

Не било много отдавна, когато той развивал идеята за общоевропейско сътрудничество „от Гибралтар до Урал" — сега започвал да изтъква проект за блок само на западноевропейските страни. Новата ориентация рязко се проявила на 10 септември 1945 г. в интервюто, което Дьо Гол дал на кореспондента на „Таймс". Той говорил също за необходимостта от подобряване на отношенията с Англия. По такъв начин вече при Дьо Гол се появяват признаци за превръщането на Франция от „звено между Изтока и Запада" в участница в зараждащия се западен политически блок. Наистина за разлика от САЩ Дьо Гол имал предвид блок на западноевропейските страни под егидата на Франция. Той наричал своя проект „грандиозен". Обаче, както признава обиден, „френските по-

литически дейци остават равнодушни към него". Работата е там, че „грандиозният" проект се намирал в явно несъответствие с крайно ограничените сили и средства на Франция, която започнала да живее вече на американска сметка.

Външната политика на Дьо Гол постепенно губи цялостта и яснотата, които тя притежавала по време на войната. Тогава той имал съвсем определена задача — възстановяване независимостта и величието на Франция. А сега става дума за западен блок с явно антисъветско съдържание. Франция води отчаяна борба за запазване на колониите, опитва се да получи някои германски територии, което я кара да търси поддръжката на САЩ и Англия. Във връзка и с тежкото икономическо положение всичко това подкопава основите на външнополитическата независимост на Дьо Гол. Неговата политика предизвиква недоволство вътре в страната. В третия том на „Военни мемоари" Дьо Гол пише, че различни кръгове „започнали да се отдалечават" от него, че „дълбоко е разтревожен от това начало на разногласия". При това буржоазията проявявала тревога по повод на „твърде голямата" независимост на Дьо Гол от САЩ и Англия, а демократичните кръгове — по повод на все по-определената ориентация само към западните държави. В резултат към края на 1945 г. външната политика на Дьо Гол вече не укрепва, а отслабва неговите и без това не много здрави вътрешнополитически позиции.

Това бил уникален период във френската история. Съпротивата се изляла в невиждан от времената на Комуната революционен подем. Трудещите се, както и тогава, станали по думите на Дьо Гол едновременно „патриоти и бунтовници". Партиите на работническата класа, комунистическата и социалистическата, се ползували от поддръжката на огромен брой французи. И въпреки това неограничената, абсолютната, личната власт оставала в ръцете на Дьо Гол, човека с крайно консервативни, дори може би полумонархически убеждения. Това било твърде странен „конкубинат", при който левите сили и Дьо Гол не просто само съвместно съществували, но дори си сътрудничели. Съзнателната политика на компромис от страна на комунистите била разбираемо и закономерно явление. Напротив, за генерал Дьо Гол политиката на съюз с левите била необичайно дело. Той отново проявявал тук онези качества, които рязко отделяли неговата личност от родствената му

социална среда, въпреки че оставал здраво свързан с нея. Но какво било сближило тези противоречиви класови сили? Като обща почва, на която било станало това сближаване, служели на първо място патриотизмът на Дьо Гол и патриотизмът на левите, преди всичко на комунистите, и на второ място, реализмът на политическото мислене на тези разнородни партньори — своеобразен брак по сметка.

Съвместният живот на малко подходящите си „съпрузи" преминавал в тежките условия на гладната зима на 1944 г.: в обстановката на разруха и хаос изглеждало, че най-малката искра би могла да запали революционния огън. При това помежду им не съществувал никакъв формален договор с точни, конкретни задължения. В мълчаливото сътрудничество всяка от страните с подозрение наблюдавала другата. С поразителен усет и ловкост Дьо Гол се придържал в социалните отстъпки до онази граница, която позволявала да разчита на лоялност от страна на левите, запазвайки едновременно в пълна неприкосновеност основите на буржоазния строй. Това неустойчиво балансиране не продължило много и когато Дьо Гол престанал да чувствува тази граница, равновесието се нарушило. Но преди да се случи това, много неща във Франция се били изменили.

За да не би „нацията да се отбие от правия път", Дьо Гол взел социалната инициатива в свои ръце, като обявил за свои собствени идеи леко изменените искания на левите, залегнали в програмата на Националния съвет на съпротивата. Ставало дума преди всичко за национализацията. През декември 1944 г. генерал дьо Гол издава постановление за национализация на каменовъгленитe мини в департаментите Нор и Па дьо Кале. След това се национализират най-едрите автомобилни и авиационни предприятия, търговската флота, гражданската авиация, предприятията за преработване на нефт и газ. Национализират се също френските банки и най-едрите депозитни банки и застрахователни компании. При това съвсем не ставало дума за нарушаване свещения принцип на частната собственост: на собствениците без особен шум била гарантирана в една или друга форма компенсация. Само заводите „Рено" преминали в ръцете на държавата без компенсация, тъй като техният бивш собственик открито бил сътрудничил с германците. Впрочем Луи Рено умрял от разрив на сърцето през 1944 г. само при слуха за предстоящата национализация.

При Дьо Гол се поставят основите на държавното управление на национализираните отрасли и дори на определено регулиране на икономиката като цяло. Той създал Върховен комисариат за „план на модернизация и снабдяване". Той основал през август 1945 г. Висше държавно училище за административни ръководители. Засилило се развитието на технократията, т. е. на кадри от висококвалифицирани администратори, които съумели да превърнат национализацията в много изгодно дело за буржоазията. По такъв начин, удовлетворявайки изискванията на програмата на НСС, Дьо Гол едновременно създавал база за следвоенното развитие на държавномонополистичния капитал, за запазване и укрепване на капиталистическия строй.

Дьо Гол обаче трябвало да направи немалко реални отстъпки на исканията на трудещите се. Започнало се провеждане на реформи в системата на социалното осигуряване, повишавали се заплатите на трудещите се. Обаче цените растели много по-бързо. Промишленото производство се увеличило от септември 1944 г. до януари 1946 г. приблизително два и половина пъти, а невероятно ниското равнище на живота не се повишавало. Французите получавали с купони 1200 калории на ден. Работническата класа самоотвержено се трудела за възстановяването на страната, а буржоазията се стремяла само да запази привилегиите си. В тази ситуация Дьо Гол винаги в последна сметка се оказвал на страната на привилегированите. За да изведе страната от икономически упадък, някой трябвало да понесе жертва. И тази жертва винаги понасяли трудещите се, на чието положение болезнено се отразявала непрекъснатата инфлация. Дьо Гол възразявал дори срещу чисто капиталистическите мерки за подобряване на финансовото положение на страната. Характерен е епизодът с оставката на радикала Мендес-Франс, който заемал поста министър на икономиката. Той предложил да се проведе парична реформа от такъв тип, каквито се провеждали в много освободени страни, т. е. да се обменят пари в строго ограничено количество за всяко лице, да се блокират банковите сметки и др. С това Мендес-Франс се стремял да задържи инфлацията, да изземе от спекулантите купищата пари, спечелени по време на войната, да парализира „черния пазар". Естествено тази реформа засягала интересите на онези, които били забогатели през време

на окупацията. Общата сума на тези доходи достигала 800 милиона франка. Реформата на Мендес-Франс посрещнали „на нож" министърът на финансите банкерът Льоперк, а след това и сменилият го Плевен. В този от особено значение спор Дьо Гол не подкрепил Мендес-Франс и той подал оставка. При това генералът му заявил: „Нима всички специалисти не са против вас?", на което Мендес-Франс отговорил: „Аз познавах един полковник Дьо Гол, против когото бяха всички специалисти преди войната."

Да, преди войната на него се била паднала неблагодарната роля на бунтар-самотник, обявил се против висшата военна каста. Може би сега, когато неговата политика обективно помага за запазване привилегиите на цялата буржоазия, той вече не е самотен? Но по ирония на съдбата отново бил в изолация. Работата била в това, че влиянието и властта на онези, на които неговата политика можела да хареса, рязко били отслабнали. Възникнала нова система от политически партии, в която консервативните, явно буржоазни течения играели засега съвсем скромна роля. Тя сега плащала за своя колаборационизъм и за поддръжката на Виши. Дьо Гол с безпокойство виждал засилването на влиянието именно на онези политически партии, на чиято поддръжка той не можел да разчита.

Особено се засилила компартията. Героичната борба на комунистите с окупаторите ѝ донесла заслужен авторитет. Броят на членовете ѝ наближавал милион. В момента на завършването на войната компартията поддържала генерал дьо Гол във всичко, което се отнасяло до укрепване независимостта на Франция и нейното икономическо възстановяване. Но тя решително отхвърлила всичко, което в неговата дейност противоречало на интересите на работническата класа и демократизацията на политическия живот.

Социалистическата партия също разширила влиянието си, макар и далеч не в такава степен, както компартията. По време на войната социалистите активно поддържали Дьо Гол, а някои от тях, например А. Филип, били близки сътрудници на генерала. Но, разбира се, и този съюз носел временен характер. През 1945 г. социалистите често действували заедно с комунистите.

Третата най-голяма партия била основаната в края на 1944 г. МРП — Народнорепубликанско движение. Тя възник-

нала от сливането на различните католически организации и неин лидер станал Жорж Бидо, министър на външните работи на Дьо Гол. Макар че тази партия официално поддържала програмата на НСС, тя се оказала значително по-дясна от останалите големи партии. Собствено тя като че ли заменила по същество довоенните десни партии. МРП се обявила за „партия на верността към Дьо Гол", но стремейки се към власт, към политическо влияние, тя не можела да служи за надеждна опора на генерала за дълго време.

Най-близка на Дьо Гол се оказала възникналата през 1945 г. ЮДСР — Демократичен и социалистически съюз на съпротивата. В нея влизали много голисти, в това число и най-близките сътрудници на генерала. Но тази малка партия не придобила сериозно значение. Възродила се също и довоенната партия на радикалите, макар че тяхното влияние било из основи подкопано от дейността на техните лидери, станали привърженици на Виши. Радикалите се застъпили за възстановяване системата на Третата република и вече по тази причина се оказали в опозиция на генерала. Имало още разни остатъци от предвоенните десни партии и сред тях — група независими начело с бившия покровител на Дьо Гол Пол Рейно. Но за френската буржоазия веднага след войната не се удало да създаде никаква друга повече или по-малко дясна партия.

Политическите партии изобщо никога не внушавали доверие на генерал дьо Гол, а особено тогава. „В дейността на всички партии — писал той, — които преустроиха по онова време своята работа, особено ме поразяваше тяхното страстно желание да завладеят изцяло властта в Републиката, щом като им се представи съответната възможност, и предварително проявяващата се у тях абсолютна неспособност резултатно да осъществят тази власт... Макар и да нямаше още пряко противопоставяне на моите действия, аз виждах как на хоризонта се сгъстяват облаците и разбирах, че отсега нататък ще ми се налага да действувам в сложна обстановка на критика и опозиция."

Признаци за това се били появили дълго преди свършването на войната. На 19 март 1945 г. при Дьо Гол се явила делегация от всички групи на консултативната асамблея и поискала правителството да се съобразява с нейното мнение и да не се

вземат решения, които биха противоречили на това мнение. Дьо Гол отговорил, че за никакво разширяване на пълномощията на асамблеята не може и дума да става, че властта принадлежи само на него и той ще я осъществява от името на Франция и ще носи отговорност само пред нея чак до провеждането на общи избори, които ще се състоят след войната. Скоро обаче войната свършила и трябвало да се насрочат избори и да се решава въпросът за бъдещото устройство на страната. Дьо Гол не хранел особена надежда, че изборите ще доведат до запазване или укрепване на неговата власт. Той обаче не се опитвал да запази неограничената си власт чрез отказване от избори и използуване на насилие. Дьо Гол обясняващал това така: „Както по всичко изглежда, на мене би ми било позволено да продължа съществуването на тази своего рода монархия, която установих по свой почин и която след това беше потвърдена с всеобщо съгласие. Но френският народ си е такъв, какъвто е. Ако той не пожелае нещо, никой няма да го принуди да измени волята си... Само армията би могла да ме снабди със средства за осигуряване спокойствието на страната, като смаже съпротивата на непокорните. Но подобна военна тирания, установена със сила в мирно време, скоро би започнала да изглежда в очите на всички хора непростима."

Ето защо генерал дьо Гол, както бил вече обещал, решил да предостави на народа да изрази „своя воля" чрез гласуване. Само по такъв начин смятал за възможно да осъществи замислите си, които съвсем не се заключавали в простото намерение да се задържи на власт. За това било достатъчно само да се съобразява до известна степен с правилата на парламентарната игра и с традиционните политически нрави. Не, той искал да запази властта само при условията на ликвидиране на тази игра и тези нрави, т. е. по пътя на рязко ограничаване на републиканската демокрация. Искал да увенчае своята кариера със създаването на такъв политически строй, който според неговото мнение в най-висока степен би съдействувал на борбата за величието на Франция. Мечтаел да съсредоточи всички физически, интелектуални и морални сили на нацията за достигането на това величие, т. е. за засилване на международното влияние на Франция. Да направи Франция дисциплинирана, сплотена около единствения идеал — издигането на родината и нацията, вдъхновена и ръководена от един достоен

човек, естествено, като Шарл дьо Гол. Ето целта, която той си поставил.

Своите съображения по повод на идеалния според него държавен строй на Франция излага така: „От мое гледище необходимо е държавата да има глава, т.е. ръководител, в чието лице нацията би могла да вижда човека, който се занимава с най-съществени проблеми, стои над всякакви колебания и е поръчител за нейните съдбини. Необходимо е също тъй изпълнителната власт, предназначена да служи само на обществото като цяло, да не зависи от парламента, който обединява представители на интересите на отделни обществени групи. Всички тези условия настоятелно изискват държавният глава да не принадлежи на никаква партия, той да бъде посочен от народа, сам да назначава министрите, да има правото да се съветва със страната било чрез референдум, било чрез избиране на парламент, за да получи накрая пълномощия да осигурява в случай на възникване на опасност целостта и независимостта на Франция. С изключение на обстоятелства, изискващи официалната намеса на президента, правителството и парламентът трябва да си сътрудничат. Парламентът е призван да контролира действията на правителството и може да го свали, но главата на нацията се ползува с правото на арбитър и е упълномощен да се обръща към народа за окончателно решение."

Такъв е в концентрирана форма държавноправният идеал на Дьо Гол. С някои модификации той ще остане неизменен до края на живота му и по-късно ще стане основа на конституцията на Петата република. Дьо Гол взел много от монархията, много от републиката, запазил уважението към основните лични права и свободи и създал модел, който според него бил съчетание на всичко най-добро, което е дал богатият исторически опит на Франция. Наистина този опит е осмислен изключително от личното гледище на самия Дьо Гол и идеалът за държава е скроен точно по негова мярка. Този план за държавен строй е наречен република от президентски тип, монархическа република, режим на лична власт и пр. Ясно е във всеки случай, че той е далеч от народовластието, от истинската демокрация, изискваща участието на всеки в управлението на обществото. Голисткият проект за силен държавен строй е крайно специфичен и неговото функциониране напълно зависи от щастливия, почти изключителен случай, който дава власт

на човек, действително способен да бъде арбитър, а това в класовото общество практически е невероятно. Тук всичко е възможно, а произволът на държавния глава от нищо не е ограничен освен от неговата собствена воля. С една дума, този проект на Дьо Гол се предназначавал изключително за Дьо Гол.

За да го приложи в живота, трябвало с помощта на всенародно гласуване да предотварати възстановяването на Третата република и да създаде Учредително събрание с ограничени функции. То трябвало да съществува кратко време — само да одобри проекта за конституция, без да се намесва в работата на правителството. Дьо Гол искал да постави пред избирателите два въпроса. Първият: искат ли те избираемото събрание да бъде учредително? Положителният отговор означавал отказ от конституцията на Третата република. Вторият: съгласни ли са избирателите да се ограничат времето за работа и функциите на Учредителното събрание? И на първия, и на втория въпрос Дьо Гол искал да получи утвърдителен отговор. На този план „да — да" той дал гласност в средата на юли. Веднага се заредили протести. Консултативната асамблея го отхвърлила с 210 гласа срещу 19. Тогава Дьо Гол по силата на своята власт насрочил на 21 октомври референдум и избори по системата, която той бил предложил. Разгърнала се шумна предизборна кампания. Социалистите и МРП призовавали избирателите в съответствие с желанието на Дьо Гол да отговорят с „да" и на двата въпроса. Комунистите били за „да" по първия и за „не" по втория въпрос. Радикалите, които били за запазване режима на Третата република, съветвали избирателите да отговарят с „не" и на двата въпроса.

На референдума на 21 октомври отговорили с „да" на първия въпрос 96,4 процента от избирателите, а на втория — 66 процента. Това изглеждало като явен успех на Дьо Гол. Обаче същия ден избирателите избрали в Учредителното събрание 160-ма комунисти, 142-ма социалисти, 30 членове на ЮДСР, 152 членове на МРП, 29 радикали и 66 разни десни. Всички, даже и онези, които на референдума призовавали да се отговори така, както искал Дьо Гол, в една или друга степен отхвърлили конституционните планове на генерала. Те също тъй не смятали, че Учредителното събрание не трябва да се меси в работите на управлението. Дьо Гол разбрал, че сблъс-

кването между него и партиите е неизбежно и че той не може да разчита на ефективна поддръжка, затова решил, че му „оставало да изпълни още един дълг: да си отиде морално чист от политическата сцена".

Наистина Учредителното събрание му оказало изключителни почести. То единодушно го избрало отново за глава на правителството, сега вече не временно, а провъзгласило, че „Шарл дьо Гол има големи заслуги пред родината". Но Клемансо навремето си също бил удостоен с такава оценка, след което го провалили в президентските избори.

Когато Дьо Гол пристъпил към формиране на правителството, социалисти, радикали и дори представители на МРП започнали да правят всякакви уговорки и да поставят свои условия. Но особено остър конфликт възникнал между него и комунистите. Тъй като били първата партия в страната, те, естествено, поискали и поне един от най-важните министерски портфейли: на националната отбрана, на външните работи или на вътрешните работи. Дьо Гол отказал, като дал да се разбере, че той не смята комунистическата партия за достатъчно „национална" и „френска". Комунистите се възмутили. И наистина 75 хиляди техни другари били паднали от фашистки куршум. Нито една друга партия не била направила и половината от това, което били извършили комунистите в борбата за свободата на родината.

Дьо Гол подал оставка и в изказване по радиото се опитал да оправдае своето решение да не поверява на компартията „нито един от трите поста, управляващи външната политика, т. е. дипломацията, която я изразява, армията, която я поддържа, и полицията, която я защищава".

Тази криза все пак се разрешила с компромис. Дьо Гол разбрал, че да подава оставка по такъв повод значи грубо да оскърби една четвърт от френските избиратели, които били гласували за комунистите. Това не можел да си позволи. В резултат Дьо Гол оттеглил оставката си, събранието потвърдило неговите пълномощия и той съставил кабинет от 5-ма комунисти, 5-ма социалисти, 5-ма членове на МРП и 6-ма голисти. Тъй като представител на компартията станал министър на въоръжението, като възглавил едно от двете военни ведомства, комунистите получили половината от единия „забранен" портфейл. Освен това представители на компартията заели

постовете заместник на министър-председателя (М. Торез), министър на здравеопазването (Ф. Бийу), министър на промишлеността (М. Пол), министър на труда (А. Кроаза). Цялата тази история още веднъж показала на Дьо Гол, че няма да може да управлява без парламент.

Не се наложило да се чака дълго нов конфликт. Той възникнал при обсъждането на бюджета за 1946 година. Окончателното гласуване се очаквало на 1 януари. И изведнъж социалистите поискали да се съкратят военните разходи с 20 процента. Основанията за това били достатъчно много. Когато военните разходи се предназначавали за осигуряване на политиката на „величие", гладът и други бедствия правели живота на трудещите се все по-тежък. През октомври, преди изборите, били отменени купоните, но сега се налагало да се въведат отново и при това да се намалят дажбите. Без съмнение и комунистите биха поддържали социалистите. Дьо Гол бил особено засегнат, че за съкращаване на военния бюджет активно се застъпил Андре Филип, един от неговите най-близки съратници от героичния лондонски период на „Свободна Франция". Наистина още тогава лидерът на социалистите бил предупредил Дьо Гол, че след войната техните пътища ще се разделят. Но Дьо Гол не помнел това и възприел поведението на Филип като лична измяна.

Работата дори не била до бюджета, а в това, че отново се опитвали да ограничат властта на Дьо Гол, и то в най-близката му военна сфера. Изказвайки се на събранието, Дьо Гол подчертал именно тази страна на въпроса: „Събранието показва с цялото си поведение, че предпочита такъв строй, при който би управлявало то. Тази система съвършено не съвпада с възгледите на правителството по дадения въпрос..." В своята реч Дьо Гол покрай другото казал: „Без съмнение в тази зала аз говоря за последен път." Едни не забелязали това, други не му придали значение. А при това, както той си спомня, „когато вечерта на 1 януари аз напусках Бурбонския дворец, в главата ми беше вече узряло твърдото решение да се оттегля. Оставаше само да се набележи точната дата, за да не позволя никой друг да я избере вместо мене."

Той решил да се оттегли до края на месеца, защото тогава трябвало да започне обсъждането на проекта за конституция, от което не очаквал за себе си нищо добро. Обаче, за да обмис-

ли още веднъж, генералът за пръв път от седем години насам взел отпуск и отишъл с жена си и брат си Пиер на юг в Антиб, в курорта Еден-Рок. В навечерието на заминаването той присъствувал на сватбата на дъщеря си Елизабет, която се омъжила за офицера Ален дьо Боасие. Годеникът произхождал от солидно буржоазно семейство, което се намирало в родствени връзки със семейството на Шнайдер, магната на френската металургична промишленост.

И ето, на скалистия бряг на студеното в това зимно време Средиземно море, на разстояние 400 километра от знаменитото място на оттеглянето — на остров Елба, той обмисля подробностите на своето напускане. След 8 дни, прекарани на море, в понеделник, на 14 януари, Дьо Гол се връща в Париж. Но все пак му се налага още веднъж да отиде в Бурбонския дворец. След два дни в събранието взема думата Едуар Ерио и протестира против решението на правителството посмъртно да награди войниците, загинали в боевете срещу американците на 8—10 ноември 1942 година. Ерио смята, че награждаването е неуместно, защото те са воювали в защита на Виши против съюзниците. Когато става дума за неотдавнашната война, тема, която Дьо Гол смята за свещена, той не може да мълчи. Генералът произнася в отговор на Ерио язвителна реч, доказвайки, че смърт в боя по заповед на командирите, които носят политическа отговорност, независимо от всякакви фактори е изпълнение на дълг. Във всеки случай тя е по-малко уязвима за критиката, отколкото позицията на политическия деец, който в навечерието на освобождението на Париж водеше преговори и беше в преписка с Лавал. И Дьо Гол добавил: „Що се отнася до мене, от 1940 г. аз размених с Виши не писма, а оръдейни залпове." В това епизодично изказване се чувствува обида, възмущение от политиците, които неизвестно какво са правили в критичните дни, а сега го изместват...

На 19 януари 1946 г. Дьо Гол поканил всички министри от своето правителство да се явят на следния ден сутринта, неделя, при него, на ул. „Сен Доминик". И на 20 януари, облечен във военна униформа, той влиза в Залата на рицарските доспехи, където са се събрали министрите. Дьо Гол им стиска ръцете, и без да ги покани да седнат, произнася няколко думи: „Върна се монополният режим на партиите. Аз не го одобрявам. Но ако не се тръгне към установяване на диктатура, която не желая

и която без съмнение няма да доведе до нищо добро, аз нямам начин да попреча на това, което става. Ето защо аз трябва да си отида. Още днес ще изпратя писмо до председателя на Националното събрание, в което ще го известя за оставката на правителството. На всеки от вас аз искрено благодаря за оказаната ми помощ..."

Никой не се учудил, не изразил съжаление, не започнал да моли генерала да измени решението си. Всички мълчали. Дьо Гол се сбогувал с министрите и излязъл. И тогава Морис Торез, генералният секретар на компартията и заместник на Дьо Гол на поста му министър-председател, забелязал: „Ето напускане, нелишено от величие!" Социалистът Жюл Мок казал: „Наистина, тази оставка е сериозна работа. Но всяко зло за добро. Личността на генерала потискаше Националното събрание. Сега то получи възможност да диша по-свободно." Заговорили министрите от католическата партия МРП Ге и Тетжен: „Сега върху нас пада тежката отговорност да бъдем приемници на Дьо Гол. Нашето движение ще се постарае да бъде достойно за тази задача." „Вие ли! — възкликнал Торез. — Вие с генерала нищо не можахте да направите, та без него ли?" Така тази сцена била описана в мемоарите на Дьо Гол.

А генералът още същия ден се премества от дома в Ньойи, където живеел със семейството си, и временно се настанява в Марли, в необитаваната резиденция на министър-председателите. Той явно нервничи, ту започва да нарежда пасианс, ту захвърля картите. Изведнъж му хрумва идеята да замине за Коломбе ле дьо-з-Еглиз. Но понеже там по-рано са живели германци, всичко било разнебитено — правел се ремонт, който щял да продължи дълго. Наскоро някой го бил поканил в Канада и той заявява, че ще отиде там. „Аз ще ловя там риба, а вие ще я пържите" — казва той на жена си. На другия ден, все още в Марли, той започва да се вълнува и праща офицер да разбере защо никой не отива при него. Защо няма делегации? Може би полицията е поставила кордон и не пуска народа? Оказва се, че няма такова нещо, никакви прегради между него и народа никой специално не е създавал.

На третия ден пише на един от близките си: „Що се отнася до моето излизане, то е само епизод. Преди да правите изводи, почакайте приключването на въпроса." Нима това е маневра, на която той разчита, че ще ги застави да го молят да се върне

и тогава да натрапи условията си? Във вестниците се появяват съображения и намеци, че оставката на генерала няма да бъде дълга.

Но ако е имал такъв план, защо генералът напълно сериозно бил уверил председателя на Националното събрание Венсан Ориол, че няма намерение да съобщи по радиото за оставката си, въпреки че можел свободно да направи това? Всички тези странности в поведението на генерала напомнят едно място от неговата книга „Върху острието на шпагата", където той пише колко е тежко да се издържа на постоянно напрежение: „В това могат да се намерят истинските мотиви за напускане на постове, които трудно могат да се обяснят: внезапно човек, достигнал успех и популярност, захвърля бремето на властта..."

Нали и Дьо Гол при цялата си външна невъзмутимост, хладнокръвие и умение да прикрива мислите си нерядко разкривал твърде живи слабости на жив човек. Чърчил писал за него: „У мене се създаде впечатление, че под покривалото на своя невъзмутим и непроницаем вид той криеше неочаквана за него чувствителност. Това впечатление се потвърждаваше в процеса на моите контакти с този висок флегматичен човек."

Дори оставката и да не била маневра, отношението към нея болезнено го засегнало. Възможно е той да е искал стихийни признаци на внимание като признание на заслугите му. Но пълно равнодушие? Това Дьо Гол не очаквал! Посрещайки в онези дни един от немногобройните си посетители, изведнъж подхвърлил: „Тук е Лонгвуд..." Той си спомнил мястото на последното изгнание на Наполеон! Странна асоциация, напомняща за объркани чувства, може би за смущение. Като поживял една седмица в Марли, генералът със семейството си изведнъж решава да замине на гости при брата на жена си Жак Вандру в неговото имение Сетфонтен. Бързо се приготвят и вече качвайки се в колата, генералът извлича от своите неизчерпаеми исторически познания фраза, казана от един френски маршал в момента, когато се отказва от безуспешно щурмуване на една крепост, и шеговито я издекламирва: „А сега ще видите това, което е най-сложно във военното изкуство: отстъплението!"